

ΠΑΣΧΑ ΣΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΤΟΥ 19ου ΑΙΩΝΑ

Φαίδων Κουκουλές: Πάσχα στο Βυζάντιο

Μία από τις μεγαλύτερες και αρχαιότερες χριστιανικές γιορτές είναι αναμφίβολα η Κυριακή της Λαμπρής. Δεν πρέπει να αγνοούμε ότι η γιορτή αυτή κατά τους παλιότερους χριστιανικούς χρόνους δεν γιορταζόταν την ίδια χρονική περίοδο από τους κατά τόπους χριστιανούς. Σύμφωνα με το βιογράφο του Μεγάλου Κωνσταντίνου, πριν από την εποχή του Μ. Κων/νου, το Πάσχα το γιόρταζαν άλλοτε μαζί με τους Ιουδαίους, άλλοτε κατά την 25η Μαρτίου, άλλοτε κατά το θέρος και άλλοτε κατά το χειμώνα. Την ανωμαλία αυτή διόρθωσε ο άγιος Βασιλιάς θεσπίζοντας να μη γιορτάζεται μαζί με τους Ιουδαίους και όρισε με τη σύνοδο της Νίκαιας να γιορτάζεται το Πάσχα την πρώτη Κυριακή μετά την πανσέληνο της εαρινής ισημερίας, όποτε αυτή τύχει.

Σχετικά με την απόφαση να μη συνεορτάζεται το Πάσχα με τους Ιουδαίους, θα πρέπει να πούμε ότι τουλάχιστον μέχρι τον τέταρτο αιώνα γινόταν αυτός ο συνεορτασμός που ξεκίνησε από τους πρώτους Ιουδαίους χριστιανούς. Υπάρχουν οι απαγορευτικοί κανόνες της συνόδου της Αντιόχειας όπως και διαταγές των Αγίων Αποστόλων, που αφορίζουν κληρικούς και λαϊκούς που παρακούουν τις οδηγίες τους.

Στον ορθόδοξο χριστιανικό κόσμο η Ανάσταση του Χριστού ήταν η «ευφροσύνη των πιστών», η βαθιά πνευματική χαρά και ηρεμία. Κατά την γιορτή αυτή, όπως και στις άλλες μεγάλες γιορτές, οι πιστοί καθάριζαν με ασβέστη και έβαφαν τους τοίχους των σπιτιών τους, ενώ συνήθιζαν να στρώνουν στα δάπεδα κλαδιά δάφνης, μυρσίνης, δεντρολίβανου, φύλλα λεμονιάς έθιμο το οποίο τον ΙΑ' αιώνα πιστοποιεί ο Χριστόφορος ο Μυτιληναίος:

«εις τας εν τη εκκλησία ραινομένας δάφνας κατά τας εορτάς» και όπως και σήμερα ακόμη επικρατεί κατά τον εορτασμό διαφόρων εκκλησιών, όπως αποδεικνύει και το δίστιχο

«μυρτιά μου χρυσοπράσινη της εκκλησίας στολίδι χωρίς εσέ δε γίνεται κανένα πανηγύρι»

Στον Πόντο μάλιστα, το έδαφος των σπιτιών στρωνόταν με κλάδους δάφνης ήδη από της Κυριακή των Βαΐων.

Όχι μόνο τις οικίες περιποιούνταν οι

Νικηφόρος Λύτρας, Το ωόν του Πάσχα

S. Botticelli, Επιτάφιος θρήνος του Χριστού. Περίπου 1490. Παλαιά Πινακοθήκη-Μόναχο (Alte Pinakothek)

Χριστιανοί κατά τις ημέρες του Πάσχα, αλλά και καινούργια φορέματα φρόντιζαν να φορέσουν, να λαμπροφορέσουν, όπως έλεγαν τότε, ή, όπως λέμε σήμερα, να φορούν Πασχαλιάτικα, Λαμπριάτικα ή λαμπρά ή να λαμπραγκαινιάζουν.

Αυτό μαρτυρεί και η σύζυγος του Πτωχοπροδρομου, η οποία παριστάνεται να λέει με παράπονο προς τον σύζυγο της :

«ποιόν ιμάτιν μ' έρραψες; ποιον δίμιτον μ' εποίκες; και ποιον γυρίν μ' εφόρεσες; ουκ οίδα Πασχαλιάϊαν.»

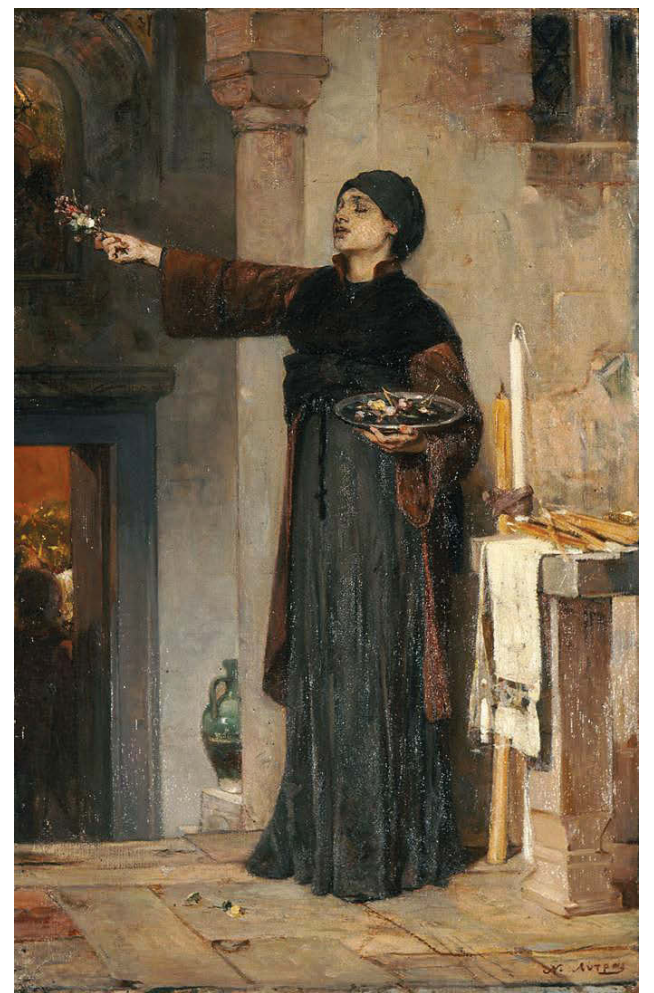
Κατά τους επισήμους εορτασμούς συνήθιζαν οι βυζαντινοί να φωταγωγούν τις πόλεις τους, άπλετο δε φως να έχουν και στα σπίτια τους. Τούτο έκαμναν και κατά το Πάσχα, κατά τον Θεολόγον Γρηγόριον «ιδία τε και δημοσία δαψιλεί τω πυρί την νύκτα κατα φωτίζοντες». Επειδή κατά τους Βυζαντινούς χρόνους οι πιστοί τηρούσαν αυστηρά την νηστεία της Μ.Τεσσαρακοστής, για αυτό κατά το Πάσχα παρέθεταν πλούσια τραπέζια με άφθονα τα κρέατα και όλα τα είδη που κατέλυαν την νηστεία. Ας σκεφτούμε την ανάλογη σημερινή στην Πάρω ευχή «είν'τά χει η μέρα η Λαμπρή να τά χης μεσ' στο σπίτι σου».

Το ίδιο το ρήμα λαμπρεύω σημαίνει σήμερα καταλύω την νηστεϊαν, η λέξη Πάσχα ισχυροδυναμεί με κατάλυση της νηστεϊας.

Φαίνεται ότι πολλά και καλά φαγητά κατά την ημέρα του Πάσχα έτρωγαν όχι μόνον οι λαϊκοί, αλλά και οι μοναχοί, όπως από τα τυπικά των μονών πληροφορούμαστε. Σε ένα τυπικό διαβάζουμε : «οι μοναχοί το Πάσχα μέχρι της Πεντηκοστής τέσσερα φαγητά να τραπεζώνονται».

Το Πάσχα, η γιορτή της αγάπης, ως επακολούθημα είχε και το φιλήμα από τους εκκλησιαζομένους, δύο μάλιστα Βυζαντινοί συγγραφείς, ο Χριστόφορος ο Μυτιληναίος, και κατά τον ΙΒ' αιώνα Θεόδωρος ο Πρόδρομος έγραψαν επιγράμματα «εις τον κατά το Πάσχα γινόμενον ασπασμόν».

Πόσο το φίλημα τούτο θα ήταν τότε δεδομένο, φανερά αποδεικνύεται και σήμερα από το κατά την Ανάσταση ανταλλάσσόμενο φιλή.

Νικηφόρος Λύτρας, Άνθη επιταφίου

Πασιγνωστή σε όλη την Ελλάδα είναι η συνήθεια κατά το Πάσχα να γίνονται οι κουλούρες της Λαμπρής, στις οποίες έβαζαν και κόκκινα αυγά. Το έθιμο αυτό είχαν και οι Βυζαντινοί πρόγονοί μας.

Το να πληρώνονται τότε οι ιερείς, για να παράσχουν την Θεία Κοινωνία, φαίνεται ότι ήταν αρκετά σύνθητες, κάτι που τράβηξε την προσοχή των Συνόδων. Έτσι η εν Τρούλλω οικουμενική σύνοδος θεωρώντας το πράγμα Σιμωνίαν, καθαιρεί δια του εικοστού τρίτου κανόνος της τον επίσκοπο ή πρεσβύτερο, που, για να μεταδώσει την άχραντον κοινωνίαν, εισέπραττε «οβολούς